

KIRSAL TOPLU YERLEŞİM VE İŞLETME AVULULARININ DÜZENLENMESİ

İsmet ARICIx

1. GİRİŞ

Kırsal yerleşim, kırsal alan üzerinde kurulmuş olup, varlığı tarımsal üretime dayanan çoğunlukla nüfusu az, iş bölümünün fazla gelişmediği, geniş aile biçiminin ve sıkı komşuluk ilişkilerinin var olduğu bir yerleşme şeklidir.

Kırsal yerleşimler tarım arazisi, işletme avlusu ve toplum hizmet kuruluşları gibi üç ana fiziksel öğeden oluşmaktadır. Toplu ve dağınık yerleşimler bu öğelerin farklı biçimlerde yerleştirilmeleriyle ortaya çıkmaktadır. Dağınık yerleşimlerde işletme avluları birbirlerinden ayrı-ayrı düzenlenirken her işletmeye ait tarım arazileri işletme merkezine yakın bir biçimde veya işletme avlusu çevresinde dağılmaktadır. Bu yerleşimlerde toplum hizmet kuruluşları ya bulunmamakta veya işletmelerin ortak biçimde yararlanabileceği bir merkezde yer almaktadır. Toplu yerleşmelerde işletme avluları ve toplum hizmet yapıları belli bir merkezde toplanmakta tarım arazileri ise yerleşim merkezinin çevresine dağılmış durumda bulunmaktadır.

Ülkemizde kırsal yerleşmenin genel niteliği, geleneksel toplu yerleşme biçimindedir. Bu köyler herhangi bir planlamaya bağlı olmaksızın tarihsel gelişme içinde kendiliğinden kurulmuştur. Köylerin kurulmasında içme ve kullanma suyunun sağlanması, emniyet düşüncesi, ulaşım, birlikte yaşama gereksinimi v.s. gibi etmenler etkili olmuştur (Balaban, 1970). Köy işleri ve Kooperatifler Bakanlığının evanter çalışmaları sonuçlarına göre muhtarlığı olan köylerimizin % 65.4'ü toplu, % 34,6'sı ise dağınık yerleşme biçimindedir. Ayrıca bu köylere bağlı mahalle, kom ve mera gibi yerleşme birimlerinin sayısı da 34000 dolayındadır. Yerleşme yerleri ise çoğunlukla vadi, yamaç ve eteklerdedir. Muhtarlığı olan köylerin % 18.6'sını ova köyleri, % 81.4'ünü de vadi, etek ve yamaç köyleri oluşturur (Güder, 1974, s. 1-15). Bu dağılımda da görüldüğü gibi ülkemizde kırsal yerleşimlerin sayısı oldukça fazla, yerleşim yerleri ise yerleşim ve gelişmeye uygun değildir. Bunun sonucu olarak, bir taraftan bütün yerleşme birimlerine her türlü toplum hizmetlerinin götürülmesi olanaksızlaşmakta diğer taraftan yerleşme yerleri sık sık

(x) Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Kültürteknik Bölümü, Doçenti.

doğal afetlerden zarar görmektedir. Bu durumda yerleşme merkezi sayısının azaltılması, bir kaçının belirli merkezler çevresinde birleştirilmesi veya belli bir merkeze yerleştirilen toplum hizmet kuruluşlarından çevre köylerin yararlanmasının sağlanması, plansız biçimde kurulmuş yerleşim birimlerinin aynı yerde yeniden düzenlenmesi, uygun olmayan yerlerde kurulduğundan toplum hizmetleri götürmenin zor olduğu ve yerinde gelişmeleri güç olan yerleşenlerin yerlerinin değiştirilmesi, doğal afete uğrayan ve oturulmaz duruma gelen yerleşme merkezlerinin yeniden planlanması düşünülebilen konulardır. Ayrıca göçmen ve gezgin ailelerin yerleştirilmesi ile baraj, hava alanı ve savunma v.s. amaçlar için düşünülen alanlar içinde kalan yerleşme yerlerinin başka yerde ve yeniden planlanmaları durumunda da köy yerleşim merkezi ile arazinin planlanması yapılmaktadır.

2. KÖY İMARINA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

422 sayılı Köy Yasası köylere yerleşme planı yapılmasına ilişkin zorunlu ve isteğe bağlı olarak genel ve basit görevler yüklemiş ise de gerçekte uygulama olanığı bulamamıştır.

Kırsal yerleşim alanlarının özel koşullarda düzenlenmesi ise bazı yasalara göre çeşitli kurumlar tarafından yapılmaktadır.

İmar ve İskan Bakanlığının kuruluş ve görevlerine ilişkin 9.5.1958 gün 7116 sayılı yasa, köylerin yerleşim yerlerine ilişkin harita ve imar planları hazırlamak ve hazırlatmak görevini bu bakanlığa vermiştir. Fakat çeşitli nedenlerle uygulama olanığı bulunamamıştır. Bu görevler daha sonra Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığına bağlı Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Nitekim bu genel müdürlüğün kuruluş ve görevlerine ilişkin yasa, toprak ve iskan işlerinin gerekli kıldığı harita, plan ve projeleri düzenlemek tesislerini yapmak ve yaptırmak görevini bu örgüte vermiştir.

Daha sonra ise 2510 sayılı İskan Yasası çıkarılmıştır. Bu yasada çeşitli zamanlarda değişiklikler yapılmıştır. 1306 sayılı yasa ise 2510 sayılı yasaya ek olarak çıkarılmıştır. Bugün Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü çalışmaları bu iki yasa uyarınca yapılmaktadır.

2510 sayılı yasanın 1. maddesiyle mülhacir ve mültecilerle göçebelerin ve gezgincilerin yurt içinde yerleştirilmeleri 1306 sayılı yasanın ek. 1 maddesiyle de hükümetçe yapılacak baraj, hava alanı, fabrika gibi ekonomik ve savunma ile ilgili tesislerin yapımı, tarih ve doğa hizmetlerinin korunması gibi amaçlar için yapılacak kamulaştırmalar ve özel yasalarla taşınmaz mallarının kısmen ve tamamen ellerinden çıkması neticesi yerlerini terk etmek zorunda kalanlardan diledikleri takdirde iskan edilmeleri sağlanmaktadır. Aynı yasanın ek. 2 ci maddesine göre yerleşim yerinin elverişsizliği nedeniyle kalkındırılması güç olan veya yol, içme suyu, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin pahalıya mal olacağı saptanan köylerin,

daha elverişli bir yerleşim yerine nakli veya mahalle, kom, mezra veya benzeri dağınık yerleşimleri mevcut yerleşim birimlerinin birinde veya yeni bir yerleşim yerinde toplanması konusu, köy nüfusunun çoğunluğu tarafından istenildiği takdirde iç iskanın düzenlenmesi ve köy gelişim merkezleri kurulmasıyla sağlanmaktadır.

Genel yaşama etkili afetlerin meydana geldiği durumlarda yerleşim yerlerinin düzenlenmesi 1959 yılına kadar afetlerden sonra çıkarılan özel yasalarla yapılmıştır. 25.5.1959 tarihli: 7269 sayılı doğal afete uğrayanlara götürülen hizmetler tek yasa altında toplanmış ve hizmetlerin yürütülmesi İmar ve İskan Bakanlığı Afet İşleri Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bu yasaya 17.7.1968 tarihli 1051 sayılı yasa eklenmiş ve bazı maddeleri değiştirilmiştir. Deprem, su baskını, yer kayması, kaya düşmesi, çığ ve benzeri afetlerde, yapılan kamu tesisleri genel yaşama etkili olacak derecede zarar gören ve zarar görebilecek yerlerde afetzedeler ya toplu olarak eski yerleşim yerinde veya başka bir yerde ya da dağıtılarak yerleştirilmektedir. 1051 sayılı yasanın 36 ve ek. 2 maddesine göre yeni kurulan yerleşme yerlerinin harita ve imar planı yapımı dışındaki yol, elektrik, kanalizasyon tesislerinin yapımı, içme suyunun getirilmesi gibi görevler İmar ve İskan Bakanlığı isteği üzerine ilgili bakanlık ve kuruluşlarla yapılmaktadır. 6831 sayılı Orman Yasasının 13. maddesi b fıkrasına göre, buldukları yerlerde kalkındırılması güç olacağı anlaşılanların daha iyi üretimde bulunabilmeleri amacı ile kendi istek ve onayları üzerine başka yere kaldırılmalarına Bakanlar Kurulunca karar verilmekte, nakil ve yerleştirilmeleri Toprak ve İskan yasalarına göre yapılmaktadır. Ayrıca 6829 sayılı yasanın ek. 1 maddesine göre kaçakçılığın men ve takibi için gerek görülen yerlerde emniyet bölgeleri kurulabilecektir. Emniyet bölgeleri içerisinde kalanlar gerekirse Bakanlar Kurulu kararı ile İskan Yasası gereğince başka yerlere nakledilip ve yerleştirilebilecektir.

3. KIRSAL YERLEŞİMLERE İLİŞKİN İMAR SORUNLARI

Yukarıda genel özellikleri belirlenen ülkemiz yerleşim yerleri çeşitli imar sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bunları yerleşim merkezlerinin yeri ile ilgili sorunlar ve yerleşim merkezinin fiziksel planlamasıyla ilgili sorunlar olarak ayırabiliriz.

3.1. Yerleşim Yerlerine İlişkin Sorunlar

Ülkemiz yerleşim yerleri çoğunlukla geleneksel toptu yerleşim tipindedir. Yerleşim yerleri ise adi, yamaç ve dağlık bölgelerde kurulmuş olup, buraya ait yapı ve sosyal hizmetlerin götürülmesi ve bu birimlerin yerinde geliştirilmesi oldukça zordur. Köy yerleşim birimlerine yol, su, elektrik gibi ana alt yapı hizmetlerinin götürülmesi diğer merkezlere olan ulaşım, pazarlama olanaklarını ve bu birimlerin kaynaklarının iyi bir biçimde değerlendirilmesini engellemektedir. Yerleşim sayısı-

nın çok fazla, dağınık ve küçük birimler biçiminde oluşu ile yerleşim merkezlerinin ilçe merkezlerine uzak oluşları çok çeşitli güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Bu güçlükler şöyle sıralanabilir (Geray, 1974, s. 69).

1- Alt yapı hizmetleriyle kamusal hizmetlerin yerleşme birimlerine götürülüşü daha pahalıya mal olmakta veya hizmetin ekonomikliğı azalmaktadır. Çünkü nüfus azaldıkça nüfus başına düşen gider artmaktadır.

2- Yönetsel açıdan küçük toplulukların sorunlarıyla uğraşmak çeşitli güçlükler doğurmaktadır. Eldeki olanaklar çok sayıda yerleşim yerlerine dağıldığından etkisini kaybetmektedir. Ayrıca yönetim ile halk arasında ve halkın kendi aralarındaki ilişkileri az olmakta bunun sonucunda ise güvenlik sorunu doğmaktadır.

3- Küçük topluluklar yerel gereksinmelerini gidermek, sorunlarını çözmek için giriştikleri çabalarda yetersiz kalmakta, kitle iletim araçlarından, yeni teknik ve yöntemlerden az oranda yararlandıklarından yeni yöntem ve fikirlere karşıda tutucu olmaktadır.

4- Elverişsiz yerde kurulmuş yerleşimler bir yandan doğal afetlerden kolayca etkilenirken bir yandan toprak darlığından yakınmakta, öte yandan ulaşımın ve uzaklığın etkisiyle ürünlerini pazarlama ve değerlendirmede güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu ise kapalı ekonomi yaratmakta ve sosyal değişmeyi zayıflatmaktadır. Ayrıca tarımsal üretimin düşük olması ve gelir düzeyinin az olması köyden kente önemli bir nüfus akımı yaratmaktadır.

3.2 Yerleşim Merkezinin Planlamasına İlişkin Sorunlar

Fiziksel planlama yönünden ülkenin kırsal yerleşim alanları çoğunlukla rastgele düzenlenmiş, işletme merkezleri ile var olan toplum hizmet tesisleri belirli bir imar planı içerisinde ele alınmamıştır. Bir kısmı yerleşim birimleri ise küçük birimler biçiminde ve bazı merkezler çevresinde rastgele dağılmış durumdadır. Köy içinin fiziksel planlaması belli bir plan çerçevesinde olmadığından yeni işletmeler köy çevresine doğru kurulmakta genellikle köy içerisindeki yakın ak-raba işletmesine bitişik biçimde düzenlenmektedir. Bunun sonucunda işletme binalarının bitişik ve yakın olarak düzenlendiğı dar alana sahip işletme avluları daha da dolmakta ve yerleşim merkezi düzeni gittikçe bozulmaktadır.

Kırsal yerleşme planları, kentsel alanda olduğu gibi kırsal toplumun sadece yaşadığı alan olarak değil, ayrıca tarımsal üretimin yapıldığı sosyal ve ekonomik birimler olarakta düşünölmelidir. O halde yerleşme alanının fiziksel planlanması yapılırken kırsal yerleşmelerin gereksinmeleri esas alınmalı, fiziksel, ekonomik ve sosyal yönden uygun bir ortam yaratmalıdır. Bu ortam sağlanırken köyün kendine özgün yaşam biçiminin korunması, köy toplumunun köyle kaynaştırılmasının kolaylaştırılması gerekir. Planlamalarda köylünün katkısının sağlanması, fikirlerinin esas alınması ve ilgililerin saptanarak gözönünde tutulması amacına uygun olan plan yapılmasında büyük kolaylıklar sağlayacaktır.

Kırsal yerleşme alanlarının fiziksel planlanması yapılırken köyün en küçük birimi olan aile işletmelerinin çeşitli gereksinmelerini karşılayabilecek alt yapı hizmetlerinin, toplum hizmet yapılarının, tarım arazisinin ve işletme avlularının ele alınması gerekmektedir. Kırsal yerleşim ünitesi içerisinde yerleşme merkezleri yönünden en büyük ağırlığı işletme avluları oluşturmaktadır. Bu nedenle özellikle ülkemizde yaygın olarak bulunan toplu yerleşimlerde işletme avlularının düzenlenmesinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesinde yarar vardır.

3.3 İşletme Avlularının Düzenlenmesine İlişkin Sorunlar

Bir işletme avlusunda genellikle konut, hayvan barınakları, koruma ve depo yapılarıyla bunlar arasında kalan servis avlusu; işletmenin gelecekteki gelişmesine olanak veren meyve ve sebze bahçesi olarak kullanılabilen alanlar bulunur. İşletme avlusu hem bir oturma ve yönetim yeri hemde üretim merkezi olduğundan planlamada yer alan yapılar ve bunların birbirleri ile konumları genellikle işletmenin uğraşısına, iş ve çalışma biçimlerine ve işletme tipine bağlıdır (Alkan, 1971, s. 3; Balaban, 1964).

Toplu yerleşmelerdeki işletme avlularının planlanması dağınık yerleşme tipindeki bireysel işletme avlularının (çiftlik merkezlerinin) planlamasına oranla bazı farklılıklar gösterir. Ancak işletme merkezi planlamasında gözönünde tutulan önemli bazı hususlar her iki işletme avlusu biçiminde de ele alınmaktadır. Bireysel işletme avluları planlanırken, tarım arazisinin bir yerinde veya merkezinde olması istendiğinden işletme avlusu için arazi sınırlaması fazla değildir. Buna karşın toplu yerleşmelerde yerleşim için ayrılan alan sınırlıdır ve her işletmeye düşen avlu alan istenilen büyüklükte tutulmamaktadır. Ayrıca dağınık yerleşmelerde işletme avlusu planlanırken komşu işletmelerce bir sınırlama yokken, toplu yerleşmelerde komşu işletme avlularının durumları gözönünde tutulmalıdır.

3.3.1 İşletme Avlusunun Yerinin Seçimi

Toplu yerleşmelerde bireysel işletme avlularının yerinin seçimi ancak köy yerleşim merkezi seçilen yerde işletme avlularına ayrılan parseller üzerinde yapılabilmektedir. Bu parseller köy alanı içerisinde çeşitli yerlere dağıtılmış olduğundan işletme avluları istenildiği biçimde yönlendirilmekte ve işletmelere hizmet eden yollara ve komşulara bağımlı olmaktadır. Bu şekildeki işletme avluları, köy çevresinde kurulan işletmeler dışında yol ve komşu işletme avlularıyla çevrelenmektedir (Arıcı, 1981, s. 57). Bütün işletme avlularının aynı yönde olacak biçiminde en az iki taraftan (örneğin güney ve kuzeyden) yola bağlanması durumunda ise işletme avlularının tamamı, seçilecek bir yöne (örneğin güneye) doğru yönlendirilebilir. İşletme avluları yerleştirilirken, trafik yoğunluğunun fazla olduğu yol kenarlarında olmamasına dolayısıyla gürültüden uzaklığın sağlanmasına özen gösterilmelidir. Ashında bu sorun köy işletme yeri seçilirken köyün bu tür yollardan belirli

uzaklıkta yerleştirilmesiyle kendiliğinden çözülmüş olur. Ancak uygulamalarda da olduğu gibi (Arıcı, 1981, s. 48) köy yerleşme yerleri ana yolların hemen kenarında seçilmekte ve köyler trafik kazaları ve gürültü gibi sakıncalarla karşı karşıya bırakılmaktadır.

İşletme avlularının bulunduğu arazilerin topoğrafyası köyün yerleşim yerinin topoğrafyası ile birlikte düşünülmektedir. Burada gözönünde tutulacak önemli hususlar arasında arazinin drenaj yönünden yoğunluğu ile doğal afetler yönünden emniyetli olması sayılabilir. Arazinin toprak özelliğinin yerleşme yönünden uygunluğuna ise yine yerleşme yeri seçilirken karar verilir. Köy yerleşme yerinin tarım yönünden olanaklar ölçüsünde verimli arazilerde olması arzu edilir. Ancak işletme avlularının tamamen verimsiz araziler üzerinde yerleştirilmesi de buralarda sebzelik ve meyvelik yapılmasını olanaksızlaştırmakta veya zorlaştırmaktadır.

3.3.2 İşletme Yollarının Planlanması

İşletme merkezlerine gidiş gelişin kolayca yapılabilmesi için her işletme avlusuna yolun ulaşması gerekmektedir. Toplu yerleşmelerde bu tür ulaşım köy içi yollarıyla sağlanabilmektedir. Köy içi yollarının düzenlenmesi yerleşim planlanmasında öncelik taşıyan bir husustur, çünkü planlanacak diğer öğelerden bir kısmının yerleri ve yönlendirmesi yollara göre yapılmaktadır.

Köy içi yolları köyün sosyo-ekonomik durumunun ve bölge ikliminin etkisi gözönünde bulundurularak planlanmalıdır. Yollar ulaşım için gereksinmeyi karşılayabilmeli fakat kapladıkları alan fazla olmamalıdır. Köy içi yolları kalabalık ve hızlı bir trafiğe göre planlanmadıklarından, buralardan geometrik düzgünlük aranmayabilir. Yolların bakım kolaylığı yönünden tesviye eğrilerine paralel yapılması uygundur (Alkan, 175. s. 25).

Köy yerleşim yeri düzenlenirken, köy içi yollarının kapladığı alanın, toplam yerleşim alanına oranının olanaklar ölçüsünde az olması istendiğinden, işletme yollarının kısa olması ve çift yönlü hizmet etmesi, diğer bir anlatımla işletme avlularının tek cepheden yola bağlanması gerekmektedir. Yolları ana ve ara yollar biçiminde düzenleyerek ana yolların geniş, ara yolların ise daha dar tutulmasıyla alan tasarrufu sağlanabilir. Dar yolların yapım ve bakımı geniş yollara oranla daha kolay ve ucuz olacağından burada da tasarruf yapılacaktır.

3.3.3 İşletme Avlusunda Binaların Düzenlenmesi:

İşletme avlularının arzu edilen şekilde kullanışlığı ve yeterli büyüklükte oluşu, işletme binalarının uygun bir biçimde düzenlenmesiyle sağlanabilir. İşletme binalarının kendilerinden beklenen-işlevleri gereği gibi yerine getirebilmeleri için bunlar belirli boyutlarda ve uygun şekilde yönlendirilmeli ve olanaklar ölçüsünde ayrı ayrı düzenlenmeleridir. Bu amaçla işletme avlularının boyutları, dola-

ysisıyla alanı yeterli büyüklükte olmalıdır. Avlu alanı işletmenin tipi ve büyüklüğüne göre değişir ise de toplu yerleşmelerde çok farklı büyüklükte işletme avluları düzenlemek, dağıtımda çeşitli sorunlar yaratacağından oldukça zordur. O halde işletme avlularının boyutları ve alanı asgari gereksinimleri karşılayabilmelidir. İşletme avlularının dar kenarlarının 20 m'den az olması ve alanlarının ise asgari 600 m² tutulması ve 1500 m²'ye kadar çıkarılması ülkenin çeşitli bölgelerindeki kırsal yerleşimlerle ilgili yapılan araştırmalarda önerilmektedir. Nitekim Köy İşleri Bakanlığı'nın uygulamalarında (Güder, 1972, s. 6) her aile için 1000 m² büyüklüğünde işletme avlusu verilmesi gerekmektedir. Yerleşme alanının çok küçük olduğu ve zorunlu yerleştirme sorununun çıktığı yerlerde ise avlu büyüklüğünün en az 600 m² alınması öngörülmektedir.

İşletme binalarının çeşit ve sayısı işletmenin uğraşısına bağlı olmakla birlikte genellikle bunlar konut, hayvan barınakları, koruma ve depo yapılarından oluşmaktadır.

İşletme avlusunda binalar ya belirli servis avlusu çevresinde birbirinden ayrı ayrı olarak, ya bazı binalar bitişik bazıları ayrı yada bütün binalar bitişik biçimde düzenlenebilir. Çeşitli yararları nedeniyle işletme binalarının birbirinden ayrı ayrı olarak düzenlenmesi arzu edilir. Ancak işletme avlusu alanının sınırlı olduğu ve küçük aile işletmeciliğinin egemen olduğu toplu yerleşim yerlerinde bazı işletme yapılarının kullanışlılığı gözönünde tutularak bitişik düzenlenmesinin fazla sakıncası yoktur. Örneğin hayvan barınakları ile otluk ve samanlığın uygun biçimde bitişik yapılmaları yangın yönünden sakıncalı ise de avluda hem yerden hem de yemleme anında gidiş geliş için işçilikten tasarruf sağlanmaktadır. Bununla birlikte bitişik tarzda düzenlenen yapıların uygun biçimde yönlendirilmesi ve ilerde ortaya çıkacak gelişmelere engel olmaması gerekir. Örneğin otluk veya samanlık ile bitişik olarak düzenlenen ahır büyütülmek isteniyorsa ya bu yapılar ahır olarak kullanılabilir veya bitişik yapıların serbest tarafında büyüme olanağı sağlanmalıdır. Bu biçimdeki uygulamalarda, konutlar diğer yapılardan mutlaka ayrılmalı ve belirli uzaklıkta yerleştirilmelidir. Böylece konut yaşamının diğer yapılar ve çalışmalar tarafından olumsuz yönde etkilenmesi önlenmelidir.

Toplu yerleşmelerin işletme avlularında konutun diğer işletme yapılarının yanında işletmeye hizmet götüren yoldan da belirli mesafede yapılması arzu edilir. Çünkü mahremiyetin çok önemli olduğu köy toplumunda küçükte olsa bir ön bahçe oluşmaktadır. Böylece köy güzelliğinin sağlanmasına da yardım edilmiş olur. Yalan (1963, s. 39-62) konutların işletmeye hizmet eden yoldan 6 m, komşu işletme avlusu sınırından 4 m, hayvan barınaklarından ise 7 m uzaklıkta olmasını önermektedir.

Konutların yolunu kıyısına veya yola çok yakın planlanması durumunda karşılıklı yerleşen konut sakinleri birbirlerini sürekli görebilmektedir. Bu sakınca konut gelişlerinin yola bakacak biçimde düzenlenmesiyle daha da artmaktadır.

Toplu yerleşimlerde konutların komşu işletmelerin birbirini rahatsız etmeyecek biçimde düzenlenmesi oldukça önemlidir. İşletme avlusu alanı sınırlı olduğuna göre konutun yoldan ve komşu işletme avlusu sınırından belirli uzaklıkta olması yanın da bir yol boyunca dizili konut girişlerinin aynı yönde ve yola bakmayacak biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Köy yerleşiminin devlet tarafından yapıp, köy sakinlerine dağıtılması durumunda birbirleriyle iyi komşuluk ilişkisi bulunan ve iyi komşuluk yapabilecek ailelerin birbirine yakın yerleştirmesi sosyal huzuru sağlamada büyük yarar sağlayacaktır.

Diğer işletme binalarının düzenlenmesinde bağımsız bir çiftlik merkezinde olduğu gibi serbestlik mevcut değildir. Örneğin toplu yerleşim işletme avlularında kış ve yaz rüzgârlarının yönü, ışıklanma arzu edildiği biçimde ayarlanamamaktadır. Ancak köy içi yollarına yön verilirse bu hususlar gözönünde tutulmalı ve böylece işletme avlularından daha fazla yarar sağlanmaya çalışılmalıdır. Konutlar genel olarak yol tarafına yerleştirildiğinden diğer işletme binaları işletme avlusu parsellerinin şekline bağlı olarak arka ve yan taraflara yapılabilir. Çoğunlukla parsellerin dar kenarları, yoldan azami yararlanmayı sağlamak amacıyla yola gelecek biçimde düzenlendiğinden diğer işletme binaları arkaya gelmektedir.

Diğer işletme binaları işletme avlusu içerisinde belirli bir servis avlusu çevresine dağılacak biçimde yerleştirilir. Binalar yerleştirilirken yukarıda belirtildiği gibi olanaklar ölçüsünde birbirinden ayrı düzenlenmelidir. Ayrı ayrı düzenlemede iki farklı bina arasındaki uzaklıklar yangın emniyeti gözönünde tutularak en az 5m olmalıdır. İşletme binalarının zamanla komşu işletmelere ait binalara bitişik duruma gelmelerini önlemek için komşu avluları sınırlarından en az 3 m içerde yapılmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Alkan, Z., 1971. Köysel Yerleşimlerin Fiziksel Planlanması, Ata. Üni. Ziraat Fak. Erzurum (Teksir).
- Alkan, Z., 1972. Zirai İnşaat. Ata. Üni. Ziraat Fakültesi, Yayınları No: 125, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara.
- Arıcı, İ., 1981. Erzurum İlinde Kurulan Bazı Afet Köylerinin Yerleşme ve İşletme Binalarına İlişkin Sorunları ve Çözüm Olanakları Üzerine Bir Araştırma (Ata. Üni. Ziraat Fak. Doçentlik, Çalışması, Erzurum).
- Balaban, A., 1964. Ziraat İşletmelerinde Avlu ve Binaların Tertibi. Ankara Üni. Ziraat Fakültesi Yıllığı, Fasikül 1-2, s. 151-166, Ankara.
- Balaban, A., 1970. Ziraat İşletmelerinde Yapılar ve Bunların Fonksiyonları, Orman Bakanlığı Havza Amenajmanı Semineri, Ankara.

- Güder, E., 1972. Köy İmar Planlamalarının, Fiziki Yerleşme Planlarının Düzenlenmesinde Uyulacak Esaslar. Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Güder, E. 1974. Köylerde İskan Gelişme ve Yeni Yerleşme Alanlarının Seçimi Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Toprak ve İskan İşleri Genel Müdürlüğü, No: 080-1, Ankara.
- Geray, C., 1974. Planlı Dönemde Yönelik Çalışmalar, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 139, Ankara.
- Yalan, E., 1963. Hususi ve Kooperatif Zirai Yerleşim Fizik Planlama, Ziraat Vekaleti, Yahudi Ajansı, İsrail.